

ANTİK DERGİSİ

Sayı/Issue: 1

Ocak/January 2026

ARKEOLOJİ ve TARİH BİLİMİ ARASINDAKİ İLİŞKİ: ÖTZİ ÖRNEĞİ THE RELATIONSHIP BETWEEN ARCHAEOLOGY and HISTOY: THE CASE of OTZI

Semra ERYILDIRIM*

Öz

Arkeoloji, insanlığın geçmişini maddi kültür unsurları üzerinden inceleyen, tarih bilimi ile yakın ilişki içinde olan disiplinler arası bir bilim dalıdır. Bu çalışma, arkeolojinin tarih ile olan tamamlayıcı rolünü ele almakta ve disiplinin temel amaçlarını Ötzi örneği üzerinden tartışmaktadır. Yaklaşık 5000 yıl öncesine tarihlenen ve “Buz Adam” olarak adlandırılan Ötzi, Neolitik ve Kalkolitik döneme ait eşsiz bir buluntu olarak, yazısız dönem insanının yaşam biçimine dair doğrudan bilgiler sunmaktadır. Çalışmada, tarih ve arkeoloji arasındaki ilişki, arkeolojinin yanlış algılanış biçimleri ve Ötzi’nin insanlık tarihine sağladığı katkılar değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Arkeoloji, Tarih, Ötzi, Buz Adam, Maddi Kültür

Abstract

Archaeology is an interdisciplinary science that examines the past of humanity through material culture and maintains a close relationship with history. This study discusses the complementary role of archaeology in relation to history and analyzes its main objectives through the example of Ötzi. Dated to around 5000 years ago, Ötzi, also known as the "Iceman," provides direct insights into the lifestyle of prehistoric societies, particularly the Neolithic and Chalcolithic periods. The paper evaluates the relationship between history and archaeology, common

misconceptions about archaeology, and the significance of Ötzi for understanding human history.

Keywords: Archaeology, History, Ötzi, Iceman, Material Culture

Giriş

“Her temas olay yerinde bir iz bırakır” ifadesi, arkeolojinin temel yaklaşımını yansıtır. İnsan topluluklarının bıraktığı maddi izler, onların yaşam biçimlerini, dünyayı algılayışlarını ve kültürel gelişimlerini anlamamızı mümkün kılar. Arkeoloji, bu bağlamda yalnızca eski eserleri inceleyen bir disiplin değil; aynı zamanda insanlığın ortak hafızasını koruyan ve tarih bilimine destek sağlayan bir alandır.

Tarih, yazılı kaynaklara dayanarak geçmişini anlamaya çalışırken, arkeoloji yazının bulunmadığı dönemler hakkında bilgi edinmenin yegâne yoludur. Bu yönüyle arkeoloji ve tarih, farklı yöntemlerle aynı amaca hizmet eden, birbirini tamamlayan disiplinlerdir. Bu makale, arkeoloji ile tarih arasındaki ilişkiyi ele almakta ve bu ilişkinin anlaşılmasında Ötzi’nin buluntularının sunduğu katkıları incelemektedir.

Arkeolojinin Disiplinler Arası Niteliği

Arkeoloji kelime olarak “Eskilerin bilimi” anlamına gelse de günümüzde çok daha geniş bir kapsama sahiptir. Jeoloji, antropoloji, filoloji ve sanat tarihi gibi farklı bilim dallarından yararlanarak araştırmalarını zenginleştiren arkeoloji, insanlık tarihinin farklı boyutlarını açıklamaya yöneliktir. Özellikle tarih bilimi ile arkeoloji arasında sürekli bir etkileşim vardır. Tarih, yazılı belgeler ışığında ilerlerken; arkeoloji, yazılı belgelerin olmadığı ya da yetersiz kaldığı dönemlerde maddi kalıntılara dayanır.

Tarih ve Arkeolojinin Birbirini Tamamlayıcı Rolü

Tarih, geleneksel olarak yazının icadıyla (yaklaşık MÖ 3000) başlatılmaktadır. Bu noktadan önceki dönemler (prehistorik çağlar) hakkında bilgi edinmemizi sağlayan temel disiplin ise arkeolojidir. Arkeoloji olmaksızın tarih öncesi dönemler yalnızca spekülasyon düzeyinde

kalırdı. Dolayısıyla arkeoloji ve tarih, geçmişi anlamak için birlikte çalışan, kopmaz bir bağ ile birbirine bağlı iki bilim dalıdır.

Arkeolojinin Yanlış Algılanışı

Toplumda yaygın olarak arkeolojinin yalnızca mezar kazıları, müze koleksiyonları ya da hazine arayışı olduğu düşünülmektedir. Oysa arkeoloji, insanı ve toplumsal geleiimi anlamaya yöneliktir. Bu çerçevede araştırmacılar, “neden” ve “nasıl” sorularını sorarak geçmişi anlamlandırmaya çalışırlar: Bir ev neden yuvarlak planlıdır? İnsanlar besinlerini nasıl temin etmişlerdir? Soğuktan korunmak için hangi yöntemleri kullanmışlardır? Sanatın toplumsal yaşamdaki yeri ne olmuştur?

tzi: Bir Zaman Kapsülü

Bu bağlamda Ötzi, arkeolojinin sunduğu imknların en çarpıcı örneklerinden biridir. 1991 yılında Avusturya-İtalya sınırındaki tztal Alpleri’nde keşfedilen Ötzi, yaklaşık 5000 yıl önce yaşamış bir insana ait donmuş bir bedenden ibaret değildir; aynı zamanda dönemin yaşam biçimini yansıtan eşsiz bir zaman kapsülüdür. tzi ile birlikte baltalar, bıçaklar, ok ve yay parçaları, tabanı ayı postundan yapılmış ayakkabılar ve otlarla doldurulmuş bir manto gibi 70’den fazla nesne gün yüzüne çıkarılmıştır. Bu materyaller, Neolitik ve Kalkolitik insanının beslenme, giyim, sağlık ve teknolojik düzeyini doğrudan ortaya koymaktadır.

Geçmiş ve Bugün Arasındaki Bağ

tzi’nin sunduğu veriler yalnızca tarih öncesi dönemi anlamamıza yardımcı olmakla kalmaz; aynı zamanda geçmiş ile bugün arasındaki ortaklıkları da gözler önüne serer. Günümüz insanının soğuktan korunmak için mont giymesi ya da günlük yaşamını kolaylaştırmak için çanta taşıması, 5000 yıl önce Ötzi’nin sahip olduğu temel ihtiyaçların farklı malzemelerle karşılanmış hlidir. Bu durum, insanın tarih boyunca aynı temel gereksinimler etrafında varlığını sürdürdüğünü kanıtlamaktadır.

Sonuç

Arkeoloji, yalnızca eskiyi kazmak ya da geçmişı belgelemek değil, aynı zamanda bugünü anlamak ve geleceğe dair çıkarımlar yapmak için vazgeçilmez bir bilim dalıdır. Tarih ile arasındaki sıkı iş birliği, geçmişin bütüncül biçimde anlaşılmasına imkân tanır. Ötzi örneği, arkeolojinin yalnızca maddi kalıntılardan ibaret olmadığını, aynı zamanda geçmiş ile bugün arasında köprü kuran bir bilim olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle arkeoloji, insanlık tarihinin sürekliliğini kavramak açısından eşsiz bir önem taşır.

KAYNAKLAR

Bahn, Paul. Archaeology: Theories, Methods, and Practice. Thames & Hudson, 2017.

Renfrew, Colin & Paul Bahn. Archaeology: Essentials. Thames & Hudson, 2016.

Spindler, Konrad. The Man in the Ice: The Discovery of a 5,000-Year-Old Body Reveals the Secrets of the Stone Age. Harmony Books, 1994.

Scarre, Chris. The Human Past: World Prehistory and the Development of Human Societies. Thames & Hudson, 2018.
